

RÖTKÖN TILAN JA VITSAIN VENTOJEN HISTORIAA

1600-LUVULTA 1700-LUVULLE:

KUNINKAAN SODISSA TAISTELEVIA HAKKAPELIITTOJA JA TALONPOIKIA

1500-1600 –luvuilla sodittiin paljon. 1600-luvun alkupuolella alkoi hakkapeliitoiksi kutsutun ratsuväen merkitys korostua Suomessa.

1628 hakkapeliittoihin kuului myös Eerik Vento (Erich Wendo) . Sinä vuonna Taipalsaareltä merkittiin 13 uutta ratsutilaa, jotka osittaisen verovapauden vastineeksi tarjosivat ratsukon sotajoukkoihin.

1634 Eerik mainittiin vielä ratsumiehenä, mutta seuraavana vuonna hänet mainittiin tilan isäntänä ja ratsastajana hänen poikansa Klemetti.

1649-1654 oli taukoa sodista, kunnes kuningatar Kristiina luopui kruunusta ja hänen seuraajansa Kaarle X Kustaa aloitti sodan melkein kaikkia naapureitaan vastaan. Myös Klemetti lähti sotaan, josta hänet kotiutettiin kuuden vuoden kuluttua kuninkaan kuoltua.

1666-1668 Klemetti mainitaan vielä ratsuväen kirjoissa.

1676-1700 Klemetti Vento on maakirjojen veroluettelossa tilan pääomistaja ja tilan ratsastajana on Petter Jesenhuus. 1700 Petter Jesenhuus on palkannut ratsastajaksi uuden Eerik Vennon.

1600-luvun puolivälissä Vitsain Ventoja, Klemetin veljen pojat Anders ja Johan Mårteninpoika, muuttivat Ruokolahdelle, ja heidän jälkeläisistään on muodostunut Taipalsaaren Ventoja runsaslukuisampi sukuhaara. Andersin, joka oli seppä, mainitaan muuttaneen 1672 Kuopiolan kylään Vahterus-järven rannalle. Veli Johan oli ratsumies ja korpraali.

Vielä 1700-luvun alkupuolella Ventojen isäntien ammatiksi mainitaan rusthollari, eli ratsutilallinen, tai talonpoika, myöhemmin ammatiksi mainitaan talonpoika tai isäntä.

1700-LUVUN LOPPUPUOLEN KOETTELEMUKSET JA SITKEÄT YHDESSÄ SELVIYTYJÄT

Traagisia ihmiskohtaloita on eletty Vitsaissa 1700-luvun puolivälin jälkeen Matti Matinpoika Vennon suurperheessä. Matin ensimmäinen vaimo Eeva kuoli 41-vuotiaana kuumetautiin. Hän oli synnyttänyt kahdeksan lasta, joista vain kolme oli hengissä Eevan kuollessa. Matti meni pian uudelleen naimisiin Marjatan kanssa ja heille syntyi yhdeksän lasta. Matti kuoli samana vuonna kuin nuorin lapsensa syntyi. Äiti Marjatta kuoli seuraavana vuonna ja koko lapsikatra jäi orvoiksi. Jälkimmäisestä yhdeksän lapsen katraasta pikkulapsivaiheen ohi selvisi kuusi sisarusta, joten

lapsikuolleisuus on ollut hurjaa. Lisäksi koko lapsikatraan vanhin aikuiseksi elänyt poika kuoli isänsä veljen kanssa hukkumalla. Poika oli tuolloin 23 vuotta ja setänsä 30 vuotta.

1800-LUVUN JA 1900-LUVUN ALKUPUOLEN ELÄMÄÄ, HUKKUMISONNETTOMUUDET, SELVIYTYVÄT LESKI-EMÄNNÄT JA LAPSET

1800-luvun alussa Juha Laurinpojan ja Marian perheeseen syntyneistä yhdeksästä lapsesta oli elossa viisi, kun perheen isä Juha kuoli hukkumalla 22.11. 1827. Nykyisten Rötköjen esi-isä Heikki oli tuolloin 13-vuotias, nuorin 4-vuotias. Juha-isän kuoleman jälkeen isännöityä hoiti leski Maria kuolemaansa saakka vuoteen 1845.

Veljekset Taavi ja Heikki Juhanpoika Vento naivat Kilkkisen siskokset Kilkinsaaresta, Taavi Eevan ja Heikki Leenan.

Marian kuoleman jälkeen isännöivät lapsettomiksi jääneet Taavi ja Eeva Rötkön tilaa 1845-1871.

Heikin ammatiksi on merkitty talonpoika, mutta hän ei ilmeisesti isännöinyt Rötköä, koska Taavin jälkeen Rötkön isännäksi on merkitty Heikin poika Mikko 1871-1914. Mikko on valittu 'kylän vanhimmaksi' 1890.

Mikon ja Annan (s. Suutari) lapsia olivat Mikko, Wilhelmiina ja Antti. Wilhelmiina avioitui Vento-nimisen kanssa, joten hän säilytti sukunimensä. Liikennöitsijä Toimi Vento oli Wilhelmiinan poika.

Nuoremasta Mikosta tuli Rötkön isäntä 1914, mutta vain seitsemäksi vuodeksi, sillä hän hukkui salmen taakse Huuhtiaisenlahteen syyskuussa 1921, kun oli viemässä talvijalkineiden tekoa varten nahkoja suutarille Savitaipaleelle. Vesi oli kylmää ja vene vuotava, mutta Mikko oli päässyt lähelle Ukkosenrantaa, missä veden syvyyttä oli enää vain pari metriä. Perimätieto kertoo, että Mikko oli kannatellut kädessään rahoja, joita yritti varjella kastumiselta. Miten tämä tieto on välittynyt omaisille? Löytyikö kaislikosta seteleitä? Liittyykö Mikon hukkumiseen joku ulkopuolinen, jota rahojen pelastaminen houkutti enemmän kuin ihmisen pelastaminen? Naapurin edesmenneen emännän sanoin: "Jos nykypäivänä tapahtuisi tuollaista, se tutkittaisiin perin pohjin"

Tapahtumasta on kirjoitettu seuraavat lehtiartikkelit:

"Hukkumistapaus. Keskiviikkoa vasten yöllä hukkui talonisäntä Mikko Vento Taipalsaaren Vitsain kylästä. Hän oli lähtenyt tiistaina Savitaipaleelle karvaliin(?) ja aikoi palata yöllä kotiinsa. Vene, jolla hän meni oli vanha ja keho. Ruumista ei ole vielä löydetty. Sen sijaan vene ja hattu sekä nahkoja on löytynyt. Vainajalta, joka oli 50-vuotias, jäi vaimo ja neljä lasta." Karjala 18.9.1921.

"Hukkuneen ruumis löydetty. Viime torstaina löydettiin Saimaasta, läheltä Ukkosenrantaa, miehen ruumis, joka tunnettiin aikaisemmin hukkuneeksi mainitsemaksemme talolliseksi Antti Vennoksi (po. Mikko) Taipalsaarelta. Hukkuneen ruumiin avauksen toivotaan selittävän ennenaikaisen kuoleman syyn." Etelä-Savo Taipalsaaren osasto 29.9.1921

Mikon isännöidessä hevoset olivat vielä isossa roolissa tilalla. Hän teki hevoskauppaa ostamalla niitä Pietarista markkinoilta ja myymällä Suomeen. Tietävästi hänellä oli Pietarin syysmarkkinoita varten säästettynä rahaa. Mikon hukuttua rahakätköä etsittiin sankoin joukoin koskaan löytämättä, mutta hänen leskensä arveli, että hänellä saattoi olla myös hevosen ostoon säästetyt rahat mukanaan hukkuessaan.

Mikon hukkuessa tuleva seuraava isäntä Väinö oli vain 1,5 –vuotias, joten seuraavaksi Rötön tilaa emännöi Mikon leski Eeva Maria (s. Niinimäki). Hän oli kotoisin Savitaipaleelta ja oli käynyt Rötössä töissä kahdeksan vuoden ajan ennen avioitumistaan Mikon kanssa. Tuona syksynä hän jäi neljän pienen lapsen yksinhuoltajaksi (iät 1-10 vuotta). Ilmeisesti Eeva Maria sai naapureilta apua tilan pitoon ja lasten hoitoon, anoppihan oli kuollut viisi vuotta aikaisemmin ja appi kaksi vuotta aikaisemmin. Myös Mikon veli Antti vaimonsa Hildan kanssa asui samassa taloudessa Antin kuolemaan (1931) asti.

Ihan kommelluksitta ei mennyt Eeva Marian lapsilta koulunkäyntikään. Setämme, Väinön veli, oli jätetty opettaja Ravin toimesta jälki-istuntoon. Hänet laitettiin luokahuoneen nurkkaan ison karttataulun taakse seisomaan rangaistustaan. Kun valvoja poistui hetkeksi, oli poika riisunut saappaat ja jättänyt niille sijoilleen, että näytti kuin hän olisi seisonut paikallaan, mutta oli itse karannut ikkunasta matkoihinsa.

Kun Eeva Marian lapset varttuivat aikuisiksi, vanhin lapsista, Rauha, meni naimisiin Haikolan puolelle, Bertta, toiseksi vanhin meni miniäksi naapuriin. Uunolle katkaistiin osa Rötön pääarakennuksesta ja siirrettiin toisalle Vitsain kylään. Pian hän kuitenkin muutti Lappeenrantaan ja paikan ostivat Puonnit.

1900-LUVUN LOPPUPUOLEN ELÄMÄÄ JA MUUTOKSIA

Väinö isännöi Rötöä äitinsä jälkeen.

Jatkosotaan Väinö osallistui pioneerina. Sotavuosien varjot ylsivät pitkälle seuraaville vuosikymmenille. Se oli yhteinen puheenaihe, kun sodan käyneet miehet tapasivat. Kyseltiin palveluspaikkaa ja kerrattiin kokemuksia.

Hevosia Rötössä oli Väinön isännöidessä 50 –luvulle asti, kunnes osittain Väinön allergian takia hevosen korvasi 'pikkuvalmetti'. Viimeistä hevostaan Väinö muisteli lämmöllä.

Väinö löysi kirjeenvaihtopalstan kautta Rötöön emännän, Liisan (s. Mauriala) Vammalasta. Liisa oli ammatiltaan talousopettaja. 50-luvun lopulla he remontoivat ja nykyaikaistivat päärakennuksen asuen remontin ajan saunarakennuksessa. Elämä sujui mukavasti, kunnes...

Liisa-emäntä kuoli 1.3.1961 suonikohjuleikkauksen jälkeiseen keuhkoveritulppaan ja taas jäi Rötön taloon pieniä lapsia ilman toista vanhempaa. Mummo Eeva Mariaa tarvittiin taas lastenhoitajana.

“Me kolme olimme silloin 1-

, 3- ja 5-vuotiaita. Varhaislapsuudesta muistan Eeva Marian hämärästi topakkana mummona, jolla leipälapio heilui tuvassa myös lasten kasvatuksen apuna.”

Väinö löysi kirjeenvaihtopalstan kautta uuden puolison, Ellin, Ranualta ja heille syntyi poika vuonna 65.

1960-luku oli isojen juttujen aikaa, tuli sähköt, puhelin, mustavalkotelevisio ja taisi tulla sisä vessakin. Navettaan rakennettiin lisäpaikkoja lehmille, maanviljelys kehittyi ja koneellistui. Maito lypsettiin koneellisesti kannuun (n. 20 litraa?), josta se kaadettiin tonkkaan (30 tai 40 litraa). Tonkat jäähdytettiin vesialtaassa ja vietiin joka toinen aamu maitokopille, mistä maitoauto poimi ne kyytiin ja jätti tyhjät tonkat tilalle. 60-luvulla Vitsaissa oli vielä koulu, kauppa ja paljon lapsia.

“Kenenköhän idea lie ollut, kun eräänä sunnuntaina naapurin lasten kanssa kisasimme kuka saa lehmän läjän parhaiten roiskumaan, kun siihen tasajalkaa hyppää. Sisko muistelee, että isä ei näyttänyt vihaselta, vaan lähinnä hämmästyneeltä, kun näki lapsensa yltä päältä lehmän paskassa. Itse kyllä muistelen, että äitipuolelta ei tullut kiitosta.

1960-luvulla pidettiin myös muitakin eläimiä ruokaa tuottamassa. Kanat tuottivat munia ja munakokkeli oli välillä jokapäiväistä ruokaa. Niin jokapäiväistä, että siskoni ei saanut sitä lopulta enää nieltä. Kanoilla oli asuntona vanha riihi, josta kettu kävi joskus kanan viemässä, eikä isä meinannut millään keksiä, mistä raosta kettu ryöstöretkiänsä teki.”

Myös sikoja oli ja joulun alla teurastettiin niistä joku, että saatiin joulukinkku ja lihahyytelöä. Kesäisin sioilla oli oma ulkotarha ja pieni talli sadesuojana. Karjakeittiössä niille keitettiin perunoita ja muuta ruokaa ja vietiin tarhassa olevaan kaukaloon.

1970-luvulla Väinö-isäntä aloitti vihannesten viljelyn. Tuon ajan tärkein oppi lapsille oli oppia tekemään työtä, joten kasvimaiden hoito: istuttaminen, kylväminen, kitkeminen ja harventaminen oli lasten työtä. Kesäisin työpäivät alkoivat yhdeksältä ja lopuivat kuudelta ja illalla tiskattiin ja juotettiin vasikat. Joskus saatettiin käydä ruokatunnilla naapurin lasten kanssa uimassa.

Kesällä satoa myytiin kauppoihin, sipulia nippuina, perunaa ja varhaiskaalia. Syksyisin kouluviikon jälkeen lauantaina pussitettiin keittojuureksia kaupoille. Haettiin juurekset kellarista, pestiin, kuorittiin, paloiteltiin ja pussitettiin minigrip-pusseihin.

Lauantaina siivottiin ja illalla saunottiin. Sunnuntai oli vapaa. Kesäiltaisina saatettiin pelata naapurin tyttöjen kanssa neljää maalia tai jotain muuta ulkopeliä, kymmentä tikkua laudalla tms.

“Huippuhetkiä tuolta 70-luvulta oli, kun isä heltyi 4H-neuvojan suostutteluihin ja pääsimme siskon kanssa seurakunnan järjestämälle bussimatkalle Pohjois-Karjalan ja Lapin kautta Norjan Altaan. Jäämeressä uiminen oli mieleenpainuva elämys.”

Vuonna 1982 Rötö siirtyi Väinön pojalle Kyöstille, joka Anneli-vaimonsa (s. Vainikka) kanssa piti lypsykarjaa vuoteen 2005 asti. Karjasta luopumisen jälkeen he kouluttautuivat muihin ammatteihin ja asuttavat Rötöä kotitalonaan.

Lähteet:

Wendestä Ventoon II –sukukirja (Rautjärven sukuhaaran teos) koskien ratsutilan vaiheita 1600-luvulla

Hannu Honkalan sukututkimukset Rötön isännyyttä seuraten

Jukka Niemen tutkimukset digiarkistosta Mikko Vennon hukkumista koskien

Sisarusten ja naapurien kanssa keskustelut

2.5.2025 Taipalsaarella, kirjoitti Taina Vento